

מסורת הש"ס

(א) ונעריהן זה. פס"ח
ד"ה וזה חס יו יו מל
טוב, ט [ז"ל א"ל]
(ג) וניקפת הערין מדיול
ע"ש דמנא רחא כמו
דולא בשוקא חילין ט"ו
(ד) ונפיקו יא"ל, ט [ונפיקו
לימא ואסן כן שפיר כלל קר
ממלא דרבי אלעזר נבד
הגן מימרות ד"ה דלעיל
ו"ל ואמר ר"א אין וי"ל,
(ו) נשנת קלט, ע"ש ב"ב ת.
ע"ש, ו [ונתן עדשים
תרגום ותבשל טעמולין]
(ח) סוכה טו, ט: ט [וש"ל,
(י) נש"ל]

תורה אור השלם

1. אן תקרא וי' יענה
תשוע ויאמר הנני אם
הסיר מתוקר מן השלח
אצבע ודבר און:
ישעיהו נח ט
2. וקר ונקבה בראם
והקר אתם ויקרא את
שמן אדם ביום
הקראם: בראשית ה ב
3. השמים שמים לוי
והארץ נתן לבני אדם:
תהלים קטו ט
4. ויאמר יי אלהים לא
טוב היות האדם לבדו
אעשה לו עזר כנגדו:
בראשית ב ח
5. ויאמר האדם זאת
הפעם עצם מעצמי
ובשר מבשרי לזאת
יקרא אשה כי מאיש
לקחה זאת:
בראשית ב כג
6. ואברהם מקריב
ומקלף אר ונברך בך
כל משפחת האדמה:
בראשית כ ג
7. ואברהם ודו יתה
לגו גדול וצאצא ונברך
בו כל בני הארץ:
בראשית יח יח
8. ויורדו מאנחיתך ויב
תפשי משוט מלקחם כל
חבלי הים אל הארץ
ועמדה: יחזקאל כו כט
9. הכרתי גוים נשמו
פנותם החרבתי חצותם
מבלי עובר נצוד עיריהם
מבלי איש מאין יושב:
צפניה ג ו
10. אמרת אי תיראי
אוהי תקחי מוקר ולא
יקרת מעונה כל אשר
פקדתי עליה אבן
השבימו השחיתו
עלילותם: צפניה ג ז
11. ומוצא אני מר
מפאת את האשה אשר
היא מצודים וחרמים
לבה אסורים יתה טוב
לפני אלהים יקלט
מקנה וחוטא וקבר בה:
קהלת כ ו
12. ואיש ברעוה יתחילו
ואמת לא ידברו יתחילו
לשונם דבר שקר יתענה
נלאה:
ירמיהו ט ד

לעזי רש"י

פריש"ר, שפ.
טאפ"ט [נאפ"ר].
שטיח.
פולשטי"ר, לטיח.

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות סג.

אז סקרא. לעיל מיניה כתיב כי תראה ערוס וכסיתו היינו דוחק
העני ומבשרך לא תתעלם היינו אוהב את שכניו שהן קרוביו ומקרב
את קרוביו ונושא בת אחותו: כנגדו. חלוקה עליו וסותרת דבריו:
מנגדו. מדלא כתיב יו"ד לשון נגדא דמלקות ט: חטים כוסס.

במתיה א: ואם הפעם. מכלל
דפעמים אחרים שמש ולא עלו בדעתו:
ספי כרכום. כמו מבדיר את הגפן
(כלאס פ"ו מ"ה): רוס המואבית ועמה
העמונית. יאלו מהם מלכים ונבאיש
נעמה אמו של רחבעם ואלא ממנה
חוקיה ואסא ויהושפט דהוו לדקים
גמורים וישעיהו הנביא דלמר מר אמוך
ואמליה אחים הוו (מגילה דף י:):
שיעמדו על הקרקע. ייחוו אומנותם
לעוסק בחריש וצקליר: וירדו
מאניוסיס כל תופשי משוט אל הארץ
יעמדו: וירדו. לשון ירדת עניות:
דשדי זה כרכא. זרע כרוב. לינשא
אחרינא כרכא חרישה כמו כרוב ותני
(ב"ב דף יג.) כמה דמסיק תעלא מצי
כרכא (מה דף סה:): לפוטיל. לרוב
הערוה: אי שפדיה לאורכיך. כלומר
אפילו תחזור ותתכנסנה לא יועיל כלום
לפי עסקא: דהפועי נעסקא עוב.
להרוי יומר: דקא גיפן. הרוח
מנשבת זו כזו: אי טיפנו. כמה
שטרא תנופפו אין תועלת בהן לפי
פרקמטיא. תיפנו לשון הניפי לי
במניפה (ב"מ דף דף טו:): חפורה. שח
שכרה מועט ואוכל עשבים וחזין
במלה: חפורה. ירק מן הנפילה עד
שלא ביאה שלש: מגניא ליה אארעא.
ט [ומשכנת אותו על הארץ לשמור כל
הלילה: ו]וממלא ליה סיגרי. נשזילה
מתקוטט עם בני אדם: ורע. תזוזה
לאכילת ציתן: ולא סובין. לא תקנה
תזוזה מן השוק: ואע"ג דכי הדדי
נינהו. אפילו חטין צול וקרקעך אינו
חשוב ואין לך שער (ו) לפי השעה
אפ"ה הני מתצדיקין. כרסה מניה כדבר
שאין לוקח דמים ואין כלה מהר:
כרכא. פיוסין בלע"ז: זון ולא
סיוול. מכור כלי תשמיש והשתמש
בדמים כפרקמטיא קודם שנתא ליר
עניות: ביסתרקי. כלי הבית טאפ"ט
בלע"ז: אצל גלימא. שהיא להחבד
בלבשה לא ימכור דלמא לי שדר
נצי לה לא מתרמיא ליה הגונה
כמותה: עוס. תרגום של סמוס כמו
סממוס פלשמים (בראשית ט) טומינן
פלשמאי. עוס ולא תשפין אס יס לך
חור קטן כזכות רעוע סמוס אותו
מיד ולא תרחיב בנקב לשפך צו טיט
ולנשים הרבה ליפות: שפון.
פלשטי"ר בלע"ז. ואם נצל נפש אתה
להנאות בניין הרחב הנקב ושפיהו
להיות יפה: ולא סיני. לא תפיל את
כל הכותל ותזננו: מסון נסיו איספא.
המתן עד שתבדוק מעשים שלא תהא
רעה וקנטרנית: נחיס דרגא ונסיב
איספא. לא תקח אשה חשוכה ממך

המלוה סלע לעני בשעת דחקו. מקשה ר"ת דכפ"ק דחגיגה
(דף ה. וס) אמר ומלאוהו (ו) לרות רבות ורעות זה
הממלא מעות לעני בשעת דחקו ואומר ר"ת דהסם מיירי שזאל
ממנו המושל מס חזק למכור צימו או שדכו על כך זה ממלא לו
מעות ואם לא היה מוצא למכור היו

ומלוה סלע לעני בשעת דחקו עליו הכתוב
אומר יאז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני:
סי' אש"ה וקרק"ע עז"ר זא"ת ש"י הברכו"ת
תגר"י פחת": א"ר אלעזר א"ל אדם שאין לו
אשה אינו אדם שנאמר וזכר וגקבה בראם
ויקרא את שמם אדם ואמר רבי אלעזר כל
אדם שאין לו קרקע אינו אדם שנא' השמים
שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ואמר רבי
אלעזר מאי דכתיב אעשה לו עזר כנגדו
וכה עזרתו לא זכה כנגדו ואיכא דאמרי ר'
אלעזר רמי כתיב כנגדו וקרינן כנגדו זכה
כנגדו לא זכה מנגדתו אשכחיה רבי יוסי
לאליהו א"ל כתיב אעשה לו עזר במה אשה
עזרתו לאדם א"ל אדם מביא חטין חטין
כוסם פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה
עיניו ומעמידתו על רגליו וא"ר אלעזר מאי
דכתיב זאת הפעם עצם מעצמי ובשר
מבשרי מלמד שבא אדם על כל בהמה
וחיה ולא נתקדשה דעתו עד שבא על חיה
ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב ונברכו בך כל
משפחות האדמה אמר ליה הקב"ה לאברהם
שתי ברכות טובות יש לי להברך בך רות
המואבית ונעמה העמונית כל משפחות
האדמה אפילו משפחות הדרות באדמה אין
מתברכות אלא בשביל ישראל ז"ל גוי הארץ
לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ואמר רבי אלעזר עתידים כל
בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע שנאמר וירדו מאנחיתיהם כל תופשי
משוט מלחים כל חובלי הים על הארץ יעמדו ואמר ר' אלעזר אין לך אומנות
פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו רבי אלעזר חזיא לההיא ארעא דשדרי ביה
כרכא לפותיא א"ל אי תשרייה לאורכיך הפוכי בעיסקא טב מינך רב על
לביני שיבלי חונה דקא גיפן אמר להו אי גיפית איתנופי הפוכי בעיסקא טב
מינך אמר רבא במאה זווי בעיסקא כל יומא בשרא וחמרא מאה זווי בארעא
מילחא וחפורה ולא עוד אלא מגניא ליה אארעא ומרמיא ליה תיגרי אמר רב
פאא זרע ולא תזבין אע"ג דכי הדדי נינהו הני מברכין זבין ולא (ז) תיוול הני
מילי ביסתרקי אבל גלימא לא מיתרמיא ליה (ח) טום ולא תשפין שפון ולא
תיבני (ט) שכל העוסק בבנין מתמסכן קפון זבין ארעא מתון נסיב איתתא
נחית דרגא נסיב איתתא סק דרגא בחר שושבינא א"ר אלעזר (י) בר אבינא
אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר והכרתי גוים נשמו
פנותם החרבתי חוצותם וכתיב אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר רב הוה
מיפטר מרבי חייא אמר ליה רחמנא ליצ"ל ממידי דקשה ממותא ומי איכא
מידי דקשה ממותא נפק דק ואשכח ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' רב
הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבידי לי טלופחי עבדא ליה
חימצי חימצי עבדא ליה טלופחי כי גדל חייא בריה אפך לה אמר
ליה איעליא לך אמך אמר ליה אנא הוא דקא אפיכא לה אמר ליה היינו
דקא אמרי אינשי דנפיק מינך טעמא מלפך את לא תעביד הכי
(ט) שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' רבי חייא הוה קא מצערא
ליה דביתהו כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה אמר
ליה רב והא קא מצערא ליה למר א"ל דינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו

מן

אפילו ספינות הבאות מגליא
לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ואמר רבי אלעזר עתידים כל
בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע שנאמר וירדו מאנחיתיהם כל תופשי
משוט מלחים כל חובלי הים על הארץ יעמדו ואמר ר' אלעזר אין לך אומנות
פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו רבי אלעזר חזיא לההיא ארעא דשדרי ביה
כרכא לפותיא א"ל אי תשרייה לאורכיך הפוכי בעיסקא טב מינך רב על
לביני שיבלי חונה דקא גיפן אמר להו אי גיפית איתנופי הפוכי בעיסקא טב
מינך אמר רבא במאה זווי בעיסקא כל יומא בשרא וחמרא מאה זווי בארעא
מילחא וחפורה ולא עוד אלא מגניא ליה אארעא ומרמיא ליה תיגרי אמר רב
פאא זרע ולא תזבין אע"ג דכי הדדי נינהו הני מברכין זבין ולא (ז) תיוול הני
מילי ביסתרקי אבל גלימא לא מיתרמיא ליה (ח) טום ולא תשפין שפון ולא
תיבני (ט) שכל העוסק בבנין מתמסכן קפון זבין ארעא מתון נסיב איתתא
נחית דרגא נסיב איתתא סק דרגא בחר שושבינא א"ר אלעזר (י) בר אבינא
אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר והכרתי גוים נשמו
פנותם החרבתי חוצותם וכתיב אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר רב הוה
מיפטר מרבי חייא אמר ליה רחמנא ליצ"ל ממידי דקשה ממותא ומי איכא
מידי דקשה ממותא נפק דק ואשכח ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' רב
הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבידי לי טלופחי עבדא ליה
חימצי חימצי עבדא ליה טלופחי כי גדל חייא בריה אפך לה אמר
ליה איעליא לך אמך אמר ליה אנא הוא דקא אפיכא לה אמר ליה היינו
דקא אמרי אינשי דנפיק מינך טעמא מלפך את לא תעביד הכי
(ט) שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' רבי חייא הוה קא מצערא
ליה דביתהו כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה אמר
ליה רב והא קא מצערא ליה למר א"ל דינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו

מן

אפילו ספינות הבאות מגליא
לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ואמר רבי אלעזר עתידים כל
בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע שנאמר וירדו מאנחיתיהם כל תופשי
משוט מלחים כל חובלי הים על הארץ יעמדו ואמר ר' אלעזר אין לך אומנות
פחותה מן הקרקע שנאמר וירדו רבי אלעזר חזיא לההיא ארעא דשדרי ביה
כרכא לפותיא א"ל אי תשרייה לאורכיך הפוכי בעיסקא טב מינך רב על
לביני שיבלי חונה דקא גיפן אמר להו אי גיפית איתנופי הפוכי בעיסקא טב
מינך אמר רבא במאה זווי בעיסקא כל יומא בשרא וחמרא מאה זווי בארעא
מילחא וחפורה ולא עוד אלא מגניא ליה אארעא ומרמיא ליה תיגרי אמר רב
פאא זרע ולא תזבין אע"ג דכי הדדי נינהו הני מברכין זבין ולא (ז) תיוול הני
מילי ביסתרקי אבל גלימא לא מיתרמיא ליה (ח) טום ולא תשפין שפון ולא
תיבני (ט) שכל העוסק בבנין מתמסכן קפון זבין ארעא מתון נסיב איתתא
נחית דרגא נסיב איתתא סק דרגא בחר שושבינא א"ר אלעזר (י) בר אבינא
אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר והכרתי גוים נשמו
פנותם החרבתי חוצותם וכתיב אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר רב הוה
מיפטר מרבי חייא אמר ליה רחמנא ליצ"ל ממידי דקשה ממותא ומי איכא
מידי דקשה ממותא נפק דק ואשכח ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' רב
הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבידי לי טלופחי עבדא ליה
חימצי חימצי עבדא ליה טלופחי כי גדל חייא בריה אפך לה אמר
ליה איעליא לך אמך אמר ליה אנא הוא דקא אפיכא לה אמר ליה היינו
דקא אמרי אינשי דנפיק מינך טעמא מלפך את לא תעביד הכי
(ט) שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' רבי חייא הוה קא מצערא
ליה דביתהו כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה אמר
ליה רב והא קא מצערא ליה למר א"ל דינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו

מן

עין משפט
נר מצוה

קא ב טו"ע א"ה ע'
א ספיק א בנ"ה:
קא ב מ"י פ"ה מהלכות
דעות הלכה י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' טא מתרמיא ליה
כדבעי טוס ולא:
(ב) רש"י ד"ה מנגדו וכו'
דמלקות הוא הס"ד:
(ג) ד"ה חטין כוסס
במתיה וכו' אדם אוכל
חטין כמות שהן
ולובש פשתן כמות
שהוא הס"ד: (ד) ד"ה
ואע"ג וכו' שער (לפי
השעה) תא"מ וי"ב ס"א
בשדות הקרקע לפי
השעה: (ה) ד"ה טעמא
הערוה: (ו) שער הוא לך
וכמו שז"ל וד"ה:
(ז) תוס' ד"ה המלוה וכו'
ומלאוהו רעות רבות
וצרות וכו':

מוסף רש"י

אז תקרא וה' יענה.
לעיל מיניה כתיב יענה
פיוס לעזי לחמך וגו'
ומבשרך אל תתעלם. היינו
נושא בת חמותו ומקרב את
קרוביו, ואומר את שכניו
מני במקרב את קרוביו
דכתיב (מש"ס) טוב שכן
קרוב מאלו חזק. ומנה
לעני בשעת דחקו ככלל
פיוס לעזי לחמך וכו'
תראה ערוס (מגילה טו).
תשפין. תחון (מגילה טו).
מתמסכן. מביא
לדי עניות (סוטה יא).

תוספות ישנים

לחיי האס יי"מ ונקט
לחיותם [אחיות] לא מלא
למטה להשאה אצל לא
נקט במ לחיו ולחיו טיה
ומשאה וי"מ דוחקא מת
אחיות אצל לא בת אחי
לחיו להפקע מלוח יסוס:
אין לך [לחיותם] פחותה
מקרקע וא"ו ואלא איהו
קאמר לעיל כל אדם שאין
לו קרקע אינו אדם י"ל
לדירתו יש לו לקנות
[קרקע] או גם להשכיר
לחיותו בניו אצל לחיות בה
כל עיקר מלאכתו: זבין ולא
מכור. תחון. תחון
תשמיש קודם שמהיה עני
ולא יסירה דמתי קאמר
הי"מ ביסתרקי אצל גלימא
לא היה יש לו למכור כל
אשר לו קודם שיהיה עני
ולומר קנה בגדים ארונים
שזקא וי"ב וי"ב ולא מדול
ולא תלמוד שריתות וימר
למלא בול לקנות מלאכות
והי"מ ביסתרקי אצל גלימא
לא דודיא גלימא יש לו
לארוב צנינו דלמא לא
מתרמיא לא פשוהי במקנה
היעזר לפי ממונו: